

ŠOLSKI PRIJATEL.

Izhaja vsak torek na pol pol in velja na leto 2 fl. 12 kr. po pošti, 1 fl. 36 kr. brez pošte.

Číslo 23. V torek 6. junia 1854. III. tečaj.

O sadjoreji.

(Dalje.)

X. 2. *Kako se u zarezu cepi.*

U zarezu se cepi, če žlahten cepič na debelem koncu, kakor zagojzdicu, po obeh straneh jeden palec dolgo gladko odrežeš, in u divjak tam, kder je s cepičem jednako debel, od zgor doli zarezu proti sterženu narediš, da se cepič vanjo vtakne in vso rano skrije. Tudi se morate na straneh kože cepiča in divjaka dobro sprijeti. Potem se cepič k divjaku s voskom zamaže in s povošenim trakom ali podvezoj povije.

Tako se da cepiti od sv. Jurja do sv. Mihela, dokler sok ali muzga teče, in scer do kresa s takimi cepiči, u kojih še ni muzga gnala, kadar so bili odrezani. Po kresu se pa cepi s zelenimi mladikami; pa se mora verh toliko prirezati, da ima cepič le dva očesa, in perje se bolj ko na pol prikrajša, in rana na verhu s voskom zamaže. Divjak mora gladko porazan biti, če še ni nič gnal; če se pa zelen cepi, pusti do pomladi vse mladike u miru.

3. *Kako se u zakožo cepi.*

Cepljenje u zakožo je skor tako, kakor u sklad, s tim razločkom, da se odžagan divjak ne prekolje, in cepič ne vtakne u sklad, ampak med kožo in med les na strani. Torej mora biti že drevje muževno, da se skorja od lesa loči, pa vender dokler še zeleno ni. Kadar je že divjak odžagan, se na strani koža kakega pol palca od verha dol s ojstrim nožičkom do lesa vreže, in zgor ravno tam med kožoj in lesom

se kakor cepič ternjka zagojzdica porine, da kožo od lesa odrine. Vrezi cepič pod popkom u stran, ne celo do steržena, potem na zdolej, kakor dolga je zareza na divjaku, da spre-koma na drugi strani s nožkom vun prideš. Na cepiču drugi strani zareze le po straneh černo kožo posnemi, spodnjo zeleno pa pusti. Potlej vtekni cepič za kožo u divjak na tesnem, in rano s voskom zamaži in obvezi, kakor pri ceplenju u sklad.

4. Kako se s prilepenjem ali dolagoj cepi.

Naj hitrejše in boljše je po tem načinu cepiti. To delo opraviš, kakor kadar bičnik dostaviš. Cepič se na debelišem koncu s ojstrim, za to pripravljenim, ali pa s peresnim nožičem, spre-koma za obiln palec dolgo od jedne do druge strani gladko ošiljeno odreže. Le vajeni roki to u prvem hipu stori, sicer se cepič še pomalem obrezuje, dokler ni lepo gladek. Cepič se zgorej do družega, k večemu do tretjega popka, prikrajša, tako, da dva do tri palce dolg ostane.

Kjer sta cepič in divjak jednako debela, odrezi s cepiv-nimi škarjami, ojstrim nožem ali s tanjkoj žagicoj divjak, kder je lepo gladek, za malo ped nad zemljo; odrezi ga od spodaj gori postrani, obiln palec dolgo, tako da imata oba ravno gladke, visoke in široke rane. Ko se složita, mora pri obeh biti les na lesu, da se nič rane ne vidi, in koža na koži. Če je cepičeva rana vožja od divjakove, tudi velja, če se le na jedni strani koža na kožo prileže. Potem se cepič pazljivo, da se ne premakne, divjaku s povoskanim trakom, ali takim popirjem, ki je trakove širokosti in poldrugo ped dolg, prav terdno od zgoraj doli povije, in potem se rana na cepiču in divjaku s razpušenim voskom zamaže. Si jih s trakom povil, moraš cepič, ped dolgo mladiko storivši, trak odviti, da se u les ne zajē; popir počī sam od sebe, torej se je bolje popir-jevih trakov poslužiti.

(Dalje sledi.)

Česa se morajo pridni učenci navaditi.

Ljubi moj učenik, pravi neki dan Jožek, jaz bi bil rad prav dober in priden, — povejte mi, kako da naj bom?

Učenik svojega ljubega Jožeka k sebi posadi, in mu tako le pripovedati začne:

Ljubi moj Jožek! če hočeš dober in priden biti, si moraš deset reči prav dobro zapomniti in storiti.

1. Navadi se, da boš pogosto in rad na Boga mislil, in da boš vse, kakor pred njim, delal in storil. Tako boš njemu prijeten in tedaj čist in dober pred njegovim očesom.

2. Navadi se, da boš prav pobožno iz serca molil. Otroška molitev je nebeško veselje.

3. Navadi se, da boš svojo dobro vest poslušal in se po tem glasu vselej ravnal.

4. Navadi se, da se boš lahko serčno premagoval in zatajeval. Kdor ni sam sebe gospodar, je velik revež.

5. Navadi se, da boš svoje starše in vse druge vikše lepo ubogal, in se svojoglavnosti skerbno varoval.

6. Navadi se, da boš vselej čisto resnico govoril in se nikoli ne zlagal. Odkritoserčnost mora biti pri vsaki besedi in pri celem djanju.

7. Navadi se, da boš priden, in privadi se reda že zgodaj. Kar se mlad navadiš, boš star znal.

8. Navadi se svoje napake in pregreške sam spoznati in z drugimi lepo biti. Kar ti nočeš, da bi drugi tebi storili, tudi ti drugim ne stori.

9. Navadi se, da boš čeden v svoji zunajni opravi. Zunajna čednost je večkrat porok tudi znotarnje čednosti in dušne lepote.

10. Navadi se, da boš v vsih rečeh pošten, spodoben in sramožljiv. Varuj se hudobnih in malopridnih tovaršij.

Jožek si je vse te nauke na svojo tablico zapisal, jih je spolnoval, in je zdaj iz dobrega otroka dober in pošten človek pred Bogom in ljudmi.

A. Praprotnik.

Narodski običaj v Vinici na Dolenskem.

Sv. Juri.

Na sv. Jurja dan ob sedmih zjutraj boš že vidil fantaline okoli 10 do 16 let stare po zelenem gaju hoditi, in zelene veje

rezati. Zbere se jih pet skupaj. Kateremu je Juri ime, ga v veje zapletejo, da se ne obraz ne kak drug del života ne vidi, in to se zgodi v skrivnem kraju, da bi Jurja ne poznali, z tertičami ga terdo zvežejo, da revež komaj hodi! Tode nič ne de, da bi le veliko daril dobil. Dva ga peljata od hiše do hiše, katera morata pa velike zelene veje nositi, tretji nosi cajno za jajca, šterti jim pa pēti pomaga. V veje zapletenemu denejo na glavo lepe zelene trave, katera mora saj za ped dolga biti; za njim gre veliko otrok, kateri pa morajo mirni biti, sicer bi ne bilo dobro. Ko ga pred zvonajne vrata pripeljejo, zapojejo:

Prošel je prošel	Pred vašimi poštenimi vrati.
Pisani vuzem;	Dajte mu krajcar
Došel je došel	Da vam bode šnajcar,
Zeleni Juri;	Dajte mu dinar *)
Prinesel je prinesel	Da vam bode mlinar;
Letek dolgo mladico.	Dajte mu jajce,
Peden dolgo travico.	Da vam ne pokolje jagnjet,
Dajte mu dajte	Dajte mu groš
Ino ne štentajte	Da dobite još.
Zakaj nimamo lazno stati	

Ko odpojejo, jim prinese gospodinja jajce alj kar premore. Če pa nič ne dobodo, vtergajo od Jurja majheno vejico, in jo na hišno streho veržejo rekoč: Da bi nikoli več kokoši jajc ne nesle! Babjoverni kmeti, posebno babele verjamejo, in tako se malo kje zgodi, da nič ne dobodo. Kadar gredo v kako daljno selo, se večkrat zgodi, da odraščeni fantje pred njih stopijo, jim Jurja raztergarjo, in ga malo nabunkajo; v cajno med jajca pa kamen veržejo, da se pobijejo, in trud Jurja in tovaršev je zastonj, le kar denarja dobijo, jim ostane. Zavolj tega tudi kakšnega odraščenega fanta zagledati, hitro tisti, kateri jajca nese, pobegne. Velik smeh je, če naglo voz ali konj pride in počasni Juri se hitro vmakniti ne more, ga le o taki priliki na stran pahnejo, da tako dolgo tam leži, dokler nevarnost odide. Po dokončani igri gredo spet v kak samotni kraj, si to, kar so dobili, razdeliti. Nobenemu ne

*) Dinar, to je pol groša.

sme ne za vinar več biti kakor družemu, le modri Juri dobi zaljubljen svojega truda eno jajce pa en krajcar več, ko drugi. Pripeti se tudi, da ne morejo ravno tacega dobiti, ki se bi Juri ime-
noval; tobart zapletejo pa kakega družega. Ali silno ga dražijo,
in ga več dni potem „Jurja“ imenujejo. To početje fantov je mende
že silno staro. Janez Tomšič.

Slepa podgana.

Med živalmi, koje se nam v poslopje rade prikraadej, mende nobene toljko ne sovražimo, kakor podgano.

Ali tudi podgana lepe lastnosti ima.

Učen mož, ki mu je v navadi bilo, vsako stvarico po priložnosti pretresovati, nam je tole pravil:

Ker mi ni ravno dobro bilo, sim jedno jutro kako uro dalje poležal, kakor drugebarti, ino sim se s čitanjem kratkočasil. Kar mi v kotu vštrec postelje nekaj zarišklja. Nagloma se ozrem ter vidim dve mlade podgani izpod tla kobacati ino z očmi semtertje švigati. In ko se njim varno zdi, lezete jiskaje po izbi, kje bi kaj za pojediti ležalo. Res, brez moje volje je tam pa tam kaka drob-
tinčica na tla padla, zatorej se nisim ganil, naj bi njih revčici povžile. Tode podgani se ne dotaknete drobtinčic, timveč nagloma v svoje prebivališče nazaj šinite. Vmalih trenutkih podgani zopet prilezete ino za njima se starka teleba, koje mladiča z duvanjem ino z vso močjo do drobtinčic spravkata. Še nisim vedel pri čem da sim. Zdajci mi v glavo pade, kaj velja, starka je slepa, ker se tako težavno premikova.

In ko sim vidil, kako reva po živežu havsta ino ga s tačicami okolj sebe išče, dokler mladiča njena po izbi drobtinčice naberata, donašata do nje ino pred njo polagata, brez da bi sama kaj pojedla, še le potem sim bil svoje misli gotov. Zajterk so mi malo poprej prinesli, rad bi se ga bil nekaj tvegal, slepo revo razveseliti, ko bi se bal ne bil, s tem vsih troje razgnati.

Pri vsim tem se pa otroške ljubezni tih mladih živalic do svoje bezmožne slepe matere prečuditi nisem mogel. Ginjen do solz sim si mislil:

Revnih živalic ljubezen do svoje bezmožne matere prekosi marsikterega človeka. In če je, kar sim vidil, pri podganah šega, tako pri njih prigovor ne velja, koji je v sramoto človeškega rodu: Oče ložej desetero otrok preživi, kakor desetero otrok očeta.

T. Dernjač.

Listonoša.

* Perva naloga ljudske šole je: izrediti verne in pobožne kristjane. Doseči ta dvojni namen, bo gotovo nekoliko tudi pripomoglo sloveče praznovanje praznika sv. Alojsia, ki je ljubi šolski mladini patron.

Ker se imenovani praznik bliža, mislim tedaj, da bi odveč ne bilo, ako bi naš „Šolski Prijatelj“ kaj od praznovanja praznika sv. Alojsia govoril. V pokus, in v pretres hočem povedati, kako smo sv. Alojsia pretečeno leto v —ški fari počastili, ter pristavim še besede: „Omnia autem probate, quod bonum est, tenete, vse poskusite, in kar je dobrega, obderžite.“

Potem, ko je bil nekaj poprej šolarjem v šoli bližni praznik sv. Alojsia naznanjen, in ko so bili opomnjeni, da oni razun angelj —varha, in svojega kerstnega patrona, tudi še tretjega posebnega prijatelja v nebesih in priprošnika pri Bogu imajo, in da tega posebno počastiti, in se njegovi priprošni priporočiti, je njih imenitna in sveta dolžnost, ravno tako, kakor je tudi dolžnost šolarjev dan sv. Alojsia tako praznično obhajati, kakor kak drug zapovedan praznik; potem ko so bili šolarji na vse to opomnjeni, in na nenavadno praznovanje nekoliko pripravljene, so vsi odraščeni šolarji in šolarce, ki so bili že pri sv. obhajilu, tisti popoldan pred našim praznikom, namesto v šolo priti, se za sv. spoved pripravljali, katero so tudi tisti večer vsi opravili. Drugi dan so že rano od vsih strani šolarji in šolarce praznično oblečeni s posebnim veseljem vkup hiteli tako, da je dosto pred napovedanim časom šolska izba že napolnjena bila. Ko so o 6. uri vsi zvonovi lepo zapeli, so šolarji in potem šolarce po dva in dva iz šole v cerkev se podali, kjer so za šolo tudi posebno vneti gospod fajmošter peto mašo imeli, pri kateri se je pa samo le na koru pelo. Po dokončani sv. maši smo šli, narprej fantje, potem dekličiči k bližni pol ure od farne cerkve oddaljeni podružnici, ki na majh-

nem griču prav prijetno stoji. Med potjo smo nekaj casa sv. roženkranc molili, potem pa molitev končaje iz verste stopili, in se s nedolžnimi otročiči pogovarjali, in tako med veselim pogovorom dospeli do prijetne cerkvice, kjer nas je že dosto ljudi pričakovalo; cerkev je bila v to praznovanje lepo okinčana. — Dal sim namreč pred ta dan lepo in veliko podobo sv. Alojisia, ki so jo ene leta poprej odraščeni mladenči in dekleta narediti, in tudi sv. Alojsiu v čast kapelico izzidati dali, iz te kapelice v imenovano podružnico prinesli, in v veliki altar postaviti. Odraščene dekleta so pa še lep venec iz polskih in vertnih cvetlic spletle, ter s tem podobo našega svetnika lepo ovenčale.

Hitro po tem, ko smo v cerkev prišli, je bila sv. maša, pri kateri so šolarji peli. Po sv. evangelju je pa bila kratka in prav otročja pridiga, v kateri je sv. Alojsi šolski mladini v izgled postavljen bil, šolarji pa so njega zvesto posnemati opomnjeni bili. Med mašo pri sv. obhajilu so pa vsi tisti šolarji, ki so pred ta večer sv. spoved opravili, k altarju pristopili, in prejeli Jezusa svojega ljubitelja, ki je v njih nedolžnih sercih gotovo vredno prebivališče najdel. Po dokončani sv. maši smo pa še molili litanije sv. Alojisia in še ene molitvice. In tako smo cerkveno praznovanje dokončali. Šolarji in šolarce so še pristopili k darovanju, ter sv. Alojsiu v čast ene krajcarje na altar položili, kateri dar, akoravno le majhen, je pri Bogu gotovo veliko veljal, in se je na cerkvene potrebe obrnul.

In zdaj smo šli iz cerkve, in sicer ker je nekaj dežvalo, iz griča v bližno hišo, kjer je za nas vse zajterk že pripravljen bil; za me in za g. učitelja se ve da prav dobra kava, katero mi ondašna prijazna gospodinja ta dan ni prvič pripravila; za moje male je stal pa na mizi velik jerbas narezane pogače, in nekaj loncov sladkega mleka, kterege so sosedne prinesle, katerim za ta prijazni dar: „Bog vam plačaj“ — od dalječ še pošljem.

Potem ko smo tudi tukaj tako, kakor poprej v hiši Gospodovi, svojo dolžnost zvesto in natanjko dopolnili, smo se vsi prav zadovoljni in serčno veseli na vse strani razkropili; zakaj ta dan kakor velik šolski praznik ni bilo šole.

In še dolgo potem so se naši šolarji, pri tem praznovanju pričujoči odraščeni, pa tudi midva s g. učiteljem s pravim veseljem, in serčno zadovoljnostjo spomnili praznika sv. Alojsia.

H koncu pa še enkrat ponovim besede sv. Pavla: Omnia autem probate. L. G.

Drobtinčica.

* *Perve in nar potrebniši resnice* sv. keršanske, katoliške vere za nar manjši učence. Iz nemškiga. Natančna prestava mnogočislana Ratisbonskiga natisa. Natisnil Milic. Založil Giontini. — Ratisbonski katekizem, kteriga je za nar manjši učence gospod M. Frelih prav dobro poslovenil, po nemškim močno slovi. Utegnile bi te bukvice v prid biti duhovnam, ki otroke za sv. birmo pripravljajo ali sicer otročji nauk imajo. Popir je lep, natis čeden, cena le 3 krajc. (Zg. Dan.)

Društvo sv. Mohora.

* Za „društveno matico“ so darovali:

	Prenos: 139 fl. 9 kr. sr.
Gajler Fr. učit. v št. Lenartu	1 „ — „
Radičnik Bošt. fajm. v Podljubelu	3 „ — „
Vrečko Mat. kapl. v Vitinji	1 „ — „
Altman Jož. fajm. v Studenicah	— „ 24 „
Dernjač T. učit. v Polzeli	— „ 20 „
Čolnik Dom. na Dervanji	1 „ — „
Ješovnik Jan. šivar v Ihovi	— „ 10 „
Rotman Juri, kerčmar v Čagovi	— „ 10 „
Nekdo s besedami: „Bog daj več takih“	10 „ — „

ukup: 156 fl. 13 kr. sr.

* Dalje so pristopili p. n. gg.: 938. Trunk Blaž, kmet v Ricmancih kod Ljutom. 939. Majcen Lor., kmet v Mezgovcih kod Ljut. 940. Dreisiebner Jož., kapl. v št. Rupertu. 941. Šegula Ant., Želar v Senšaki kod Ljut. 942. Mavrič Mih., učit. pri sv. Ani v slov. gor. 943. Urbas Orosl., kapl. v Lučanih. 944. Šos. Mih. kapl. pri sv. Jerneji na Dol. 945. Ant. Perko učenec v Zagorji. 946. Eržen Jož., učit. v Škofji Loki.

Odgovorni izdaj. in vredn. A. Einšpieler. Natisnil J. Leon u Celovcu.